

VOORWOORD 7

GEBRUIKTE VERTALINGEN EN AFKORTINGEN 13

INLEIDING. SPINOZA IN DE VROEGMODERNE CONTEXT: GALILEI EN SPINOZA 17

DEEL I

SPINOZA ALS HERVORMER VAN HET CHRISTENDOM

DE BREDE WEG VOOR DE MASSA

1. De opzet van de Tractatus Theologico-Politicus 37
2. Twee vormen van godsdienst: vroomheid en bijgeloof 49
3. De ingrediënten van de godsdienst 61
4. Verrassend beeld van de godsdienst bij Spinoza 71
5. De radicale scheiding tussen religie en filosofie/wetenschap 89
6. Nog enkele kwesties 95

DEEL II

SPINOZA'S NATURALISTISCHE ETHIEK EN HEILSLEER IN DE ETHICA

HET STEILE PAD VAN DE ENKELING

1. Ethiek in een naturalistisch perspectief: de Ethica 105
2. Eerste deel van de filosofische ethiek: de levensregels van de ratio (E IV) 117
3. Tweede deel van de ethiek: de remedies van het intellect (E V) 133
4. De twee onderdelen van E V: heil in de tijd en in de eeuwigheid 155
5. Spinoza's religio: religie of gewoon wijsheid? 165

DEEL III

PANENTHEÏSME EN DE INTELLECTUELE LIEFDE TOT GOD

1. Natuurwetenschap, godsleer en heilsleer 181
2. Deus sive Natura, niet Natura sive Deus en zeker niet Natura sine Deus 185
3. Welke God? 191
4. Eeuwig schouwen en beminnen van de God-Natuur 209

NABESCHOUWINGEN

1. Een adequate visie op godsdienst? 221
2. Het heil van de enkeling: Spinoza via Vroman 228

LITERATUUR 231

APPENDIX. SCHEMA'S ALS LEIDRAAD BIJ DE LECTUUR VAN DE ETHICA 237

NAMENREGISTER 243

NOTEN 245